

PROPOSTA DE MODIFICACIÓ DEL FASCICLE DE FONÈTICA

DEL DOCUMENT DE L'IEC

“PROPOSTA PER A UN ESTÀNDARD ORAL DE LA LLENGUA CATALANA”

JOSEP ANTON CASTELANOS I VILA

MAIG DEL 2011

Introducció a la proposta de modificació del document de Fonètica de l'IEC

L'objectiu d'aquest treball és incorporar a la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I. Fonètica* (Institut d'Estudis Catalans, 1990, revisió 1999) les modificacions que es desprenen del capítol de fonètica de la versió digital en línia de l'esborrany de la nova *Gramàtica* de l'Institut d'Estudis Catalans i de l'estudi *Contribució a un model d'ortologia del català central* (Castellanos, 2001), fonts que citarem al llarg del treball de forma abreujada com a *Proposta*, *Gramàtica* i *Contribució*.

El treball *Contribució* tracta sobre 34 punts de fonètica i 9 de morfologia que presenten diverses oscil·lacions en l'ús i que no apareixen a la *Proposta* o, si hi són, presenten una solució no prou compartida. Per mitjà d'una enquesta, aquests punts es van posar ara fa deu anys a la consideració de 30 professionals de l'àrea del català central: deu lingüistes especialitzats en la llengua oral (com a professors o assessors), deu locutors dels mitjans audiovisuals en català i deu professionals de camps diversos, amb un bon nivell de llengua¹. Sobre cada un d'aquests punts, l'enquesta presentava generalment dues opcions d'ús i demanava als enquestats quina era la pronúncia *pròpia* i habitual que feien i quina consideraven que era *preferent* (adequada en qualsevol registre, anomenada "pròpia" per la *Proposta*), *admissible* (només adequada en registres informals) o *no recomanable*. Les opcions partien dels documents ortològics elaborats pel grup de recerca *Llengua i mèdia* (entre els anys 1990 i 1998) i dels criteris ortològics de Coromines (1971), Fabra (1912 [1982]), Rafel (1982), Ruaix (1989) i TV3 (1995). Les respostes a l'enquesta es valoraven d'acord amb l'opinió majoritària i es contrastaven amb els estudis esmentats i amb la solució que hi donaven el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB, 1980), el *Diccionari ortogràfic i de pronúncia* (DOP, 1990) i el *Diccionari de pronunciació en català* (DPC, 2000).

A partir dels resultats d'aquest treball i de les aportacions de l'esborrany de la gramàtica de l'IEC i de la *Gramàtica del català contemporani* (Solà i altres, 2002), es va revisar el *Manual de pronunciació* (Castellanos, 1993) i el 2004 se'n va fer una nova edició –que, a partir d'ara, citarem com a *Manual*.

¹ Hi van participar els professors universitaris de llengua catalana oral Salvador Comellas, Anna Cros, Jaume Martí, Elvira Teruel i Laura Santamaria; els assessors lingüístics dels mitjans Mª Alba Agulló, Gemma Gimeno, Ricard Fité, Oriol Camps i Dolors Casals; els periodistes i locutors Antoni Bassas, Josep Puigbó, Jordi González, Eduard Boet, Jordi Lucea, Esther Sardans, Mònica Huguet, Sílvia Còppulo, Josep Cuní i Xavier Gasset, i els altres professionals (més o menys relacionats amb els mitjans, la docència o la divulgació) Salvador Alsius, Joan Corbella, Josep Gifreu, Ramon Folch, Miquel Calçada, Joan Manuel Tresserras, Joan B. Culla, Salvador Cardús, Salvador Alegret i Maria Corominas. A tots ells, als quals vam considerar representatius d'una bona locució en català central, els agraïm la col·laboració.

En la proposta de modificació que presentem s'han tingut en compte els materials esmentats i se n'hi han incorporat de més recents, com el llibre *El col·loquial dels mitjans de comunicació* (Bassols, M, Segarra, M, ed.: 2009, que citarem com a *Col·loquial*) i els materials de consulta en línia *ÉsAdir* (EAD) i el *Diccionari de dubtes del català oral* (DDCOR). També farem referència al diccionari en línia *reSOLC-mitjansCAT* (reSOLC), tot i que està en fase d'elaboració i algunes solucions són provisionals i no informa sobre noms propis o sigles.

En l'aspecte formal, el contingut de la *Proposta* original que queda intacte està escrit en lletra rodona. En canvi, les modificacions proposades s'indiquen amb lletres i van dins un requadre per diferenciar-les clarament de la proposta original de l'Institut. A més, es diferencien també les modificacions que provenen de l'esborrany de la nova gramàtica de l'IEC, que van en cursiva, de les que provenen d'altres documents (bàsicament de l'estudi *Contribució*), que també van en cursiva i, a més, entre claudàtors.

D'altra banda, amb el títol de “admissibles –només, però, en registres informals” hi encabim moltes de les pronúncies que en la *Proposta* figuraven com a “no recomanables”, però que l'esborrany de la nova gramàtica de l'Institut admet generalment amb les expressions que “no són recomanables en registres formals” o bé que “convé evitar-les en registres formals”. Per tant, hem interpretat que la *Gramàtica* les considera “admissibles” i les hem ajuntat amb aquelles que l'IEC ja considerava admissibles “només, però, en registres informals” (en un àmbit general o restringit). Aleshores, l'apartat “no recomanable” sol recollir només les pronúncies no genuïnes més generalitzades.

A més, utilitzem el criteri “recomanable en registres molt formals”, que l'IEC fa servir esporàdicament (per exemple, quan parla de l'ús de *llur*, *sengles* o *quelcom* al fascicle de *Morfologia*, pp 20-21), per tal de preservar algunes pronúncies tradicionals d'un ús actual força restringit, com és el cas de la *l·l*. Així, si proposem que la pronúncia amb *l* simple `colejí per `col·legí passi de “no recomanable” a *pròpia* (“apta per a tots els registres”), aleshores la pronúncia tradicional amb *l·l* no quedarà arraconada, sinó que se'n recomanarà l'ús en registres molt formals o especialitzats, com ara en la recitació d'un poema. D'altra banda, la pronúncia també amb *l* simple i amb l'epèntesi final d'una *-t* `colègit` pot ser considerada *admissible* (“només, però, en registres informals”).

1.Fonètica

1.1. Vocalisme

1.1.1. *Vocals tòniques*

És propi de l'àmbit general el sistema de set vocals diferenciades: *a* (*part*), *e* (*bé*), *ɛ* (*cel*), *i* (*pi*), *o* (*fosc*), *ɔ* (*port*), *u* (*cuc*).

També és pròpia de l'àmbit general la diferent repartició de les vocals *e* i *ɛ* que respon als hàbits fonètics tradicionals dels dos grans grups de parlars catalans (occidentals i orientals): *cadena* (pronunciat amb *e* tancada en els parlars occidentals i amb *e* oberta als orientals) (a).

(a) Així, en una sèrie de mots, com *cadena*, *fred*, *abella*, i de terminacions, com les que trobem a *petitet*, *tauleta*, *francès*, *reusenc*, *veure* o *conèixer*, entre d'altres, la *e* es pronuncia tancada en parlars occidentals, oberta a la major part dels parlars orientals i amb vocal neutra en parlars baleàrics.

Tractant-se de cultismes, és igualment pròpia de l'àmbit general la pronunciació oberta o tancada de *es* i *os*: *efecte*, *problema*, *docte*, *zona* (b).

(b) Així, la *e* dels mots acabats en *-ecte* o *-epte*, com *defecte*, *concepte*, es pronuncia oberta en valencià i baleàric, però tancada en altres parlars, i la *e* dels que acaben en *-ema* o *-ense*, com *problema*, *forense*, es pronuncia oberta al central i tancada a la resta dels parlars. En altres mots, com *sèpia*, *sèquia*, *sènia* (o *sénia*), la *e* es pronuncia tancada en occidental i oberta a l'oriental, i encara trobem altres casos dispersos d'oscil·lació en el timbre de la *e*, [com *bèstia* o *primavera*,] i també de la *o*, com *zona* o *docte* (1).

En canvi, correspon a l'àmbit restringit el sistema de vuit vocals diferenciades propi de parlars baleàrics, les set generals més la vocal neutra: *cadena* (pronunciat amb vocal neutra en posició tònica).

També és propi de l'àmbit restringit el sistema de cinc vocals característic del parlar rossellonès (c), (d), (e), (f), (g).

(c) [ja que aquest parlar pronuncia amb un timbre intermedi les *es* i les *os* obertes i tancades].

(d) És pròpia de l'àmbit restringit dels parlars nord-orientals la pronunciació tancada de la e dels mots acabats en –ència (com paciència) i de la o d'altres mots, sobretot en síl·laba inicial i en monosíl·labs (com flor, font, bo, hora, olla), que es pronuncien amb timbre obert a la resta dels parlars.

Aquesta diversitat de pronúncies del timbre de la e i de la o entre els parlars es considera pròpia d'un àmbit general o restringit, tant si queda reflectida o no per l'accent gràfic (2).

(e) [Tanmateix, en registres molt formals és recomanable mantenir les oposicions de timbre entre alguns mots, marcats generalment amb accent diacrític, que se solen pronunciar habitualment amb un mateix timbre, com ara els mots bóta (recipient) i bota (calçat), mora (dona àrab) i móra (fruit).

També en el cas de les es i les os tòniques dels topònims, és propi dels registres formals respectar el timbre local obert o tancat d'aquestes vocals, duguin o no accent gràfic, com en el cas del timbre obert de Besòs i Centelles, i del tancat de Gósol i Berga] (3).

(f) Són admissibles –només, però, en registres informals– les pronúncies següents:

1. [En un àmbit general, la pronúncia diferent de la local de la e i de la o tòniques dels topònims] (4)
2. En l'àmbit restringit del parlar rossellonès, la pronúncia amb u de la o d'alguns mots, com la de font o pont (5).

(g) [No és recomanable una pronúncia intermèdia d'influència castellana de la e i la o obertes i tancades, ni tampoc substituir una vocal per la corresponent castellana, en mots com pluma per ploma, estuig per estoig, ell pulsa per ell polsa o ell monta per ell munta] (6).

Notes

(1) S'han ampliat els exemples i l'adscripció dialectal de les diverses pronúncies segons la *Gramàtica* (pp. 6-10) i s'han introduït els sistemes vocàlics d'àmbit restringit baleàric i septentrional per tal de fer més completa la descripció general.

(2) D'acord amb la *Gramàtica* (p. 7), que considera "acceptables les diferents pronúncies", i amb l'estudi *Contribució* (ítem 1: *paciència, bo*), que considera pròpies les dues pronúncies, tant l'oberta, d'àmbit general, com la tancada, d'àmbit restringit. També l'EAD segueix aquest criteri ("... aquestes pronunciacions no reflectides per l'accent gràfic són també correctes"), però el DDCOR i el reSOLC només esmenten el timbre tancat del rossellonès. Segons el *Manual*, davant la diversitat de pronúncies, l'accent sol indicar la pronúncia d'àmbit més general. Així, és més general la pronúncia tancada dels mots *és* o *església* que l'oberta.

(3) Segons l'estudi *Contribució* (ítem 2: *bota, vota*), la pronúncia tancada de la *o* de *bota* (calçat) i de *vota* (votació) és la pròpia de la gran majoria dels enquestats, que també la consideren preferent. Tanmateix, aquest estudi es decanta per considerar més general la pronúncia tradicional oberta de *bota* (calçat), oposat a *bóta* (recipient), seguint el DCVB i d'acord amb l'EAD ("...cal tenir en compte els accents diacrítics, que marquen la distinció entre dos significats"), però en el cas de la *o* de *vot* o *vota*, sense accent diacrític, l'estudi *Contribució* es decanta per considerar més general la pronúncia actual tancada d'aquesta *o*. El DDCOR només fa oberta la *o* de *bota* i de *vot* en català central (en el cas de *vot*, també al valencià) i el reSOLC fa obertes aquestes *os* en tots els parlars, excepte al rossellonès.

(4) Tot i el criteri general d'acceptabilitat dels diferents timbres, en el cas dels topònims cal donar preferència a la pronúncia local i tradicional, com abonen l'EAD, l'estudi *Contribució* i el *Manual*. Aquests dos darrers documents consideren admissible la pronúncia diferent de la local, com també l'hi considera el llibre *Col·loquial* (tret núm. 7).

(5) La *Gramàtica* considera que aquesta pronúncia del rossellonès "s'ha d'evitar en registres formals" (p. 7), per la qual cosa entra en la categoria d'admissible.

(6) Es considera *no recomanable* la pronúncia amb timbre intermedi de les *es* i les *os* quan és deguda a la influència del castellà, no per una tradició fonètica pròpia, com es dóna en alguns parlars, com ara al parlar olotí, que esmenta la *Guia Fonètica* (Paloma, 2009).

1.1.2. **Vocals àtones**

Són propis de l'àmbit general els diferents tipus de reduccions sistemàtiques que trobem en els parlars catalans: *patir* es pronuncia amb *a* (parlars occidentals) o amb *ə* (parlars orientals); *pesar* o *gelar* es pronuncien amb *e* (parlars occidentals) o amb *ə* (parlars orientals); *donar* o *posar* es pronuncien amb *o* (parlars occidentals i part dels balearics) o amb *u* (parlars orientals) (a), (b), (c), (d), (e).

(a) Així, el sistema vocàlic àton de la major part dels parlars orientals consta de tres vocals [i], [ə], [u], ja que, en posició àtona, la *a* i la *e* oberta i tancada es redueixen a vocal neutra i la *o* oberta i tancada es redueixen a *u* (excepte a gran part del mallorquí); el sistema vocàlic àton dels parlars occidentals, en canvi, consta de cinc vocals [i], [e], [a], [o], [u], ja que només es redueixen, en posició àtona, la *e* i la *o* obertes, que passen a pronunciar-se tancades. La *i* i la *u* no canvien el so en tots dos parlars (1).

(b) Són propis de l'àmbit restringit el sistema reduït a quatre vocals [i], [ə], [o], [u], característic de la major part dels parlars mallorquins, [que no redueixen les *os* àtones a *u* sinó a *o* tancada], i el sistema reduït a tres vocals [i], [a], [u], característic del parlar alguerès, [que redueix les *as* i les *es* al so de *a*] (2).

(c) També és pròpia de l'àmbit general la manca de reducció de les vocals àtones en els casos següents:

1. En mots compostos, com parallamps; en mots derivats amb prefixos tòpics, com geopolític, i en adverbis acabats en –ment, com tendrament. Tanmateix, en certs mots compostos o prefixats molt usuals hi ha vacil·lació entre el manteniment i la reducció, com portaveu, entrepà, prepotent (3).

2. En els grups vocàlics en hiat següents, que apareixen sobretot en mots cultes:

2.1 Manté el so sense reduir la *e* del grup *ea* (i del plural *–ee* quan el grup va a fi de mot), com àrea, àrees, teatre, teatral.

Si el grup *ea* està format amb els prefixos *re-*, *pre-*, la pronúncia fluctua entre el manteniment i la reducció, tot i que tendeix a mantenir-se davant la *a*, com readmetre o preacord, i a pronunciar-se reduïda a neutra davant la *e*, com reelegir, preestablir. Amb altres prefixos o en posició no final, el grup *ee* se sol reduir, com sobreentès o

neerlandès.

2.2 *[La e del grup ae manté el so sense reduir si forma part del prefix tònic aer-, com aeròlit. En altres casos, fluctua entre la pronúncia tancada o neutra, com isr[æ]lià o isr[ə]lià.*

2.3 *La e del grup eo també sol mantenir el so davant o tònica, com meteòric, geòleg, però se sol reduir a vocal neutra davant o àtona (reduïda a u), sobretot en mots compostos amb els sufixos –grafia, –logia, com geografia o geologia, pronunciats g[əu]grafia, g[əu]logia. En mots comuns, com lleó, la e neutralitza davant o tònica, a diferència dels cultismes, com leònids.*

2.4 *La o àtona del grup ou, com la de plourà, roureda, es pot pronunciar sense reduir, en un àmbit general, o amb vocal neutra en català central (pl[ou]rà, r[ou]reda o bé pl[əu]rà, r[əu]reda). Es pronuncia amb u, però, quan deriva d'un monosíl·lab, com ouera o ouet (4).*

2.5 *La o dels grups oa, oe, com la de coautor, coedició, sol mantenir el so en compostos recents, però se sol reduir en mots més integrats, com coetani.*

2.6 *La o i la e dels grups vocàlics a fi de mot mantenen el so, com duo, caos, zoo, Psoe, llevat del grup –io, que es redueix a u en mots arrelats, com ràdio, i també és recomanable reduir-la en altres mots, com Tòquio, àudio o trio. En posició medial, es redueixen a u, com la[əu]sià (5).*

3. *A fi de mot, no se solen reduir les vocals –o / –e en paraules d'origen llatí, grec, italià o castellà, com ara sine die, ego, eros, allegro, herba mate, Teide, Los Angeles, Tenerife. No es redueix tampoc la –o final dels topònims occidentals o mallorquins, com Canillo o Campos, ni la de sigles i acrònims poc integrats a la llengua, com Talgo, Esade, IESE, Pime, ISO o ESO (6).*

(d) *És propi de l'àmbit restringit de certs parlars baleàrics la pronúncia no reduïda de la vocal del radical dels verbs que tenen una [e] en les formes rizotòniques, com pecar, pregar, esperar; també en el cas de la vocal dels derivats nominals que tenen una [e] en la síl·laba tònica del mot primitiu, com la dels derivats herbeta, ventada, i en el cas de la vocal de la terminació –ec en síl·laba posttònica, com mànec, càrrec (7).*

(e) *També és propi de l'àmbit restringit del mallorquí i d'algun parlar occidental reduir la o àtona a u, com al sistema oriental, en mots en què la o va seguida d'una síl·laba generalment tònica amb i o amb u, com homilia, sospira, comú (8).*

Són admissibles –només, però, en registres informals– les pronúncies següents:

En l'àmbit general,

1. La pronunciació *eu* o *əu* del pronom *ho* quan es troba en posició proclítica (*ho diu*), pròpia de parlars occidentals i baleàrics.
2. La diferenciació fonètica entre el masculí i el femení del sufix *-ista*: *turista*, pronunciat *turiste* (masc.) o *turista* (fem.), pròpia dels parlars occidentals.
3. La pronunciació com a a de la vocal inicial dels mots començats per *en-*, *em-*, *es-*: *encetar* (pron. *ancetar*), *embut* (pron. *ambut*), *escoltar* (pron. *ascoltar*); i també la de la e gràfica en posició pretònica en alguns mots, com *sencer* (pron. *sancer*), *lleuger* (pron. *llauger*), *resplendor* (pron. *resplendor*), *Miquelet* (pron. *Micalet*), que es troben en els parlars occidentals (f).

(f) 4. *En parlars orientals, la pronunciació sense reduir de la [e] i de la [o] en síl·laba posttònica de cultismes, com base, plàncton; manlleus lèxics, com bàsquet, dòlmen; sigles i acrònims, com Renfe; topònims, com Blanes; antropònims, com Irene, i prefixos, com iberoromà (9).*

En l'àmbit restringit,

1. Les oscil·lacions en el timbre de la *-a* final (*casa*), pròpies d'alguns parlars nord-occidentals.
2. La supressió de la vocal neutra final de mots esdrúixols com *història*, pròpia de parlars baleàrics i septentrionals (g).

(g) 3. *El tancament de e en i per contacte amb una vocal palatal: giner per gener, quixal per queixal, dijú per dejú.*

4. *Les assimilacions o dissimilacions com dicidir per decidir o vegilar per vigilar, així com el pas de la e a o per assimilació d'una vocal posterior tònica en parlars*

baleàrics: colzo per colze, nostro per nostre, jonoll per genoll.

5. *Les caigudes de a o e per contacte amb r: b'rana per barana, v'ritat per veritat, f'redat per feredat, p'rò per però. [També en les expressions per (a)vui, per (a)ixò].*

6. *La supressió o addició de a- inicial, en casos com gulla per agulla, vellana per avellana, anou per nou, etc.*

7. *La substitució de u per o en casos com monicipal per municipal, estodiar per estudiar, etc.*

8. *L'harmonia vocàlica, característica de certs parlars valencians, d'acord amb la qual la vocal a en posició final de mot es converteix en [ɔ] o en [ɛ] quan el mot té una [ɔ] o una [ɛ], respectivament, en la síl·laba tònica precedent: pilot[ɔ] per pilota, port[ɔ] per porta, pos[ɔ] per posa; serr[ɛ] per serra, terr[ɛ] per terra (10).*

No són recomanables:

1. La pronunciació, en parlars orientals, d'una a en lloc de vocal neutra: *central* (pron. *santral*) (h).

(h) *[o la pronunciació amb una e de la conjunció que, com ara "que bonic" (pron. "qué bonic").*

2. L'ús de les formes plenes de l'article en casos com *el home* per *l'home*, *la herba* per *l'herba* (i).

(i) 3. *[No s'ha de substituir tampoc una vocal per la corresponent castellana, tant en parlars occidentals en mots com calurós, assemblea per calorós, assemblea, com en tots els parlars, en mots com campeonat, línees aèrees, enfermeria o rotular per campionat, línies aèries, infermeria o retolar] (11).*

Notes

(1) S'amplia la *Proposta*, d'acord amb la *Gramàtica* (p. 10) i el *Manual*, amb la descripció dels dos sistemes vocàlics àtons d'àmbit general i llur reducció vocàlica.

(2) La *Gramàtica* (p. 10) afegeix els sistemes vocàlics àtons mallorquí i alguerès, com a pronúncies pròpies d'àmbit restringit.

- (3) La *Gramàtica* (pp. 11-13) afegeix a la *Proposta* les excepcions a la reducció vocàlica de tipus morfològic, contextual i lèxic. Incorporem en aquest apartat les excepcions morfològiques, que no solen presentar problemes de pronúncia, ja que es manté l'accent secundari del primer constituent del compost sense reduir la vocal (i només sol reduir-se en algun compost en procés de lexicalització, com *entrepà* o *portaveu*).
- (4) Pel que fa a les excepcions contextuais, la *Gramàtica* (p. 12) coincideix amb el *Manual* en el manteniment de la primera vocal sense reduir del grup *ea* (i, a fi de mot, del plural *ee*: *àrea*, *àrees*). Pel que fa als prefixos *re-* o *pre-* davant les vocals *a* o *e* àtones, com assenyala l'estudi *Contribució* (ítem 3: *reactivar*, *reelaborar*, *preacordar*, *preestablir*), la pronúncia tendeix a seguir la pauta general de no reduir la *e* si forma part del grup *ea* (*reactivar*, *preacordar*) i a reduir-la en altres grups (*reelaborar*, *preestablir*, *prehistòria*), cosa que corrobora l'EAD i el DDCOR, però no pas el reSOLC.

En el cas dels grups *ae* (ítem 4: *graellada*) i *eo* (ítem 5: *teòleg*, *teologia*, *homeopatia*), la *Gramàtica* (p. 12) coincideix amb l'estudi *Contribució* en la reducció habitual de les dues vocals del grup *ae* a vocal neutra (*israelià*, *graellada*), llevat que es tracti del prefix tònic *aer-*, en què la *e* manté el so sense reduir (*ae[əe]ròlit*). L'EAD, el DDCOR i el reSOLC, però, transcriuen tancada la *e* del grup *ae* àton (*grae[əe]llada*) i, per això, transcrivim en primer lloc aquesta pronúncia [əe] com la més general. En canvi, en el cas del grup *eo*, la pronúncia més habitual és mantenir el so de la *e* sense reduir quan va davant vocal tònica, com *geòleg*, fet que corroboren tant l'EAD com el DDCOR. Tanmateix, la *e* d'aquest grup se sol reduir a vocal neutra davant de vocal àtona, especialment davant les terminacions *-logia*, *-grafia*, *-lític* (*geologia*, pronunciat *geo[əu]logia*), que també corrobora l'EAD, però en discrepa el DDCOR. Segons reSOLC, la *e* sempre es manté sense reduir tant davant o tònica com àtona.

En el cas de l'aplec *ou* del punt 2.4, la *Gramàtica* (p. 25) en parla a l'apartat del diftong i en descriu les tres pronúncies possibles sense marcar preferències: sense reduir la *o*, reduint la *o* a una vocal neutra o bé al so de *u*. D'aquestes tres pronúncies, d'acord amb els resultats de l'estudi *Contribució* (ítem 7: *roureda*, *plourà*), la pronúncia no reduïda és la més general en tots els parlars (*r[ou]reda*); la reduïda a vocal neutra és força estesa en català central i la reduïda al so de *u* és la d'ús més restringit i es pot considerar admissible en un

registre col·loquial. En aquest punt, només el reSOLC transcriu també [əu] el grup *ou* àton; en canvi, tant l'EAD com el DDCOR consideren que la pronúncia en català central és [ou], sense reducció. Hem optat, doncs, per mantenir les dues pronúncies com a pròpies, però posem en primer lloc, com a més general, la que manté el so.

- (5) Pel que fa als punts 2.5 i 2.6, la *Gramàtica* no en diu res. En el cas dels grups *oa/oe*, segons l'estudi *Contribució* (ítem 6: *coautor, coedició*), la *o* àtona se sol mantenir sense reduir en mots recents, però tendeix a pronunciar-se reduïda al so *u* en mots més integrats. Tant el reSOLC com el DDCOR transcriuen la *o* reduïda a *u*; l'EAD, en canvi, admet la fluctuació entre les dues pronúncies a causa del poc arrelament dels cultismes recents i transcriu, com en l'estudi *Contribució*, el manteniment de la *o* en primer lloc.

En el cas dels aplecs vocàlics a fi de mot, l'estudi *Contribució* (ítem 9: *zoo, trio, duo, àudio, vídeo, caos, Laos*) afegeix a la *Proposta* el criteri que aquests aplecs solen mantenir les *os* sense reduir, llevat la del grup *io*, que sol pronunciar-se reduïda. Corroborava aquest criteri general l'EAD (tan sols en el cas del mot *trio* no en diu res, però a *àudio* considera que la pronúncia preferent ha de ser sense reduir, ja que es tracta d'un cultisme). El reSOLC, en canvi, transcriu aquests grups reduïts a *u* i el DDCOR només redueix a *u* els mots *caos, Laos* i *àudio*.

- (6) Pel que fa a les excepcions lèxiques, la *Gramàtica* constata (p. 13) “una certa vacil·lació entre les pronúncies reduïdes i no reduïdes en síl·laba posttònica en cultismes (*base*), manlleus (*bàsquet*), sigles i acrònims (*RENFE, UNESCO*), formes truncades (*tele*), topònims (*Blanes, Pedralbes*), antropònims (*Irene, Balmes*) i prefixos i formes prefixades (*vicepresident, iberoromà*)” i assenyala que en tots aquests mots, “almenys en tots els que estan plenament integrats en la llengua, les pronúncies més apropiades són [ə] i [u], d'acord amb el sistema vocàlic àton del català oriental”. Així doncs, veurem a l'apartat següent que es poden considerar admissibles les pronúncies no reduïdes d'aquest tipus de mots.

Tanmateix, al punt 3 incorporem com a pròpies altres excepcions lèxiques a la reducció vocàlica que no esmenta la *Gramàtica*. L'estudi *Contribució* considera també que no es neutralitzen les *es* i les *os* àtones de mots d'origen llatí, grec, italià i castellà i assenyala, a més, que la pronúncia més general i habitual és

pronunciar sense reduir les *os* finals de cultismes o manlleus (ítem 10: *claudàtor, clàxon, judo, vaterpolo*), dels topònims occidentals o mallorquins i de les sigles o els acrònims (ítem 11: *Canillo, Eumo, Porto, San Marino, ISO*).

En general, l'EAD segueix la línia exposada en aquest punt i, per tant, concorda amb l'estudi *Contribució*. Així, generalment les sigles i els acrònims que no tenen “un arrelament a la parla comuna” (expressió que fa servir aquest portal per expressar el que la *Gramàtica* anomena “manca d'integració”), sobretot si acaben en *o*, no solen pronunciar-se reduïdes (com *UNESCO* o *ISO*) i en altres casos dóna les dues opcions (com *RENFE*, sense reducció, en primer lloc, o amb reducció, en segon lloc). En aquests casos, el DDCOR sol tendir més a la reducció sistemàtica (tant a *RENFE, hule* com a *ESO*) i el reSOLC segueix la mateixa tònica si observem que redueix a *eu* el grup vocàlic final del mot *vídeo* (no transcriu, però, sigles ni mots propis).

- (7) D'acord amb la *Gramàtica* (p. 13), les excepcions baleàriques d'algunes es àtones que no neutralitzen es consideren “pròpies de certs parlars baleàrics”, que interpretem en el sentit d'adequades en tots els registres i no tan sols “admissibles” com fa la *Proposta*.
- (8) La *Gramàtica* (p. 11) afegeix, també, l'excepció de la reducció de la *o* en *u* en parlars mallorquins i occidentals.
- (9) Els dos apartats primers 1) i 2), originals de la *Proposta*, no els esmenta la *Gramàtica*, però sí que esmenta l'apartat 3), que coincideix amb la *Proposta*. Hi hem afegit l'apartat 4) sobre les excepcions lèxiques a les quals fèiem referència a la nota (6), d'acord amb la nova *Gramàtica* (p.13), que considera admissible una pronúncia no reduïda en els casos esmentats, tot i que la pronúncia més “apropiada, almenys en els mots més integrats” és la reduïda.
- (10) Els dos primers punts d'aquest apartat, 1) i 2), queden igual que a la *Proposta*. Del primer punt sobre les oscil·lacions en el timbre de la *-a* final, la *Gramàtica* no en diu res, però sí del segon punt sobre la supressió de la *-a* final, en què la *Gramàtica* (p. 14) coincideix amb la *Proposta*.

La *Proposta* inclou els punts 3), 4), 5) i 7) dins l'apartat de pronúncies no recomanables, però la *Gramàtica* (pp. 13 i 14) les considera “no recomanables en registres formals”, que interpretem com a “admissibles”.

En el cas del punt 4), la *Gramàtica* (p. 13) només esmenta l'assimilació baleàrica de la e per una o tònica precedent ("nostro"), que hem col·locat al mateix apartat on la *Proposta* esmenta les assimilacions i dissimilacions, com "vegiar", ja que al fascicle de *Morfologia* de la *proposta* (p. 20) l'esmenta com a pronúncia admissible. D'altra banda, hem afegit al punt 5) l'elisió de la vocal àtona de les expressions *per (a)vui*, *per (a)ixò*, d'acord amb l'estudi *Contribució* (ítem 30), que considera que és admissible (com també l'abona el llibre *Col·loquial*, al tret núm. 4).

Finalment, la *Gramàtica* inclou l'harmonia vocàlica (punt 8) en parlars valencians com un tret admissible en registres informals i no en diu res dels grups vocàlics a fi de mot (punt 6).

- (11) Dels punts "no recomanables", a l'apartat 1) s'inclou el punt 7 de la *Proposta*, que assenyalava que no és recomanable "pronunciar la vocal neutra com una a" i s'hi afegeix (h) que no és tampoc recomanable pronunciar tònica la e de la conjunció; a l'apartat 2) la pronúncia plena en lloc d'elidida de l'article, que figura al fascicle de *Morfologia* (p.17) de la *proposta*, i a l'apartat 3) s'afegeix com a "no recomanable" la interferència vocàlica en les vocals àtones del català, d'acord amb el *Manual*.

El punt 8 de la *Proposta*, sobre l'addició de sons adventicis, es proposa que passi a l'apartat següent de Diftongs.

1.1.3. Diftongs

(a) *[És pròpia de l'àmbit general la pronunciació amb diftong decreixent dels grups vocàlics formats per la i o la u àtones darrere vocal, com aire o nou, i amb diftong creixent els grups vocàlics formats per la i o la u àtones a inici de síl·laba, com iode o ve/uen, o per la u darrere g o q, com igual o quan] (1).*

Tanmateix, es pot considerar també d'àmbit general la pronúncia actual amb diftong creixent de la i i de la u postconsonàntica, especialment davant de mots llargs, com espontaneïtat; en mots prefixats, com reincidir, i en mots que duen una i o una u en posició final de mot, com gràcia, acció, contínua, ingènua o assídues. Tanmateix, és aconsellable mantenir el hiat en els registres més formals i en la versificació (2).

[És propi també de l'àmbit general la pronúncia habitual amb diftong i no amb hiat de mots com traïdor, veïnat, fluïdesa i, al contrari, la pronúncia amb hiat de les formes de present i imperatiu del verb adequar, com ara "això no s'ade[quí]a prou" (3).

També és propi de l'àmbit general pronunciar com a vocal la i en posició inicial de mot quan forma un diftong creixent, com ara ió, iònic, IEC, IESE (pron. i-ó, i-ò-nic, I-EC, I-E-SE) i pronunciar-la com a consonant en mots cultes que comencen per h, com hialí (pron. hia-lí) (4).

Són admissibles –només, però, en registres informals– les pronúncies següents (b):

(b) 1. *La reducció de diftongs a una sola vocal: pacència per paciència, lluger per lleuger, custió per qüestió, coranta per quaranta, cantitat per quantitat, casi per quasi, aiga o aigo per aigua, pasca o pasco per pasqua, etc.*

2. *La pronunciació del diftong au en comptes de o en casos com aufegar per ofegar, aulor per olor, [i del diftong creixent amb i, com ide(i)a per idea, pa(i)ella per paella] (5).*

Notes

- (1) La *Gramàtica* (p 24-27) fa una descripció general dels diftongs i hiats que aquí resumim d'acord amb el *Manual*.
- (2) La *Gramàtica* assenyala aquests casos de pronúncia habitual amb diftong creixent en comptes de la pronúncia amb un hiat normatiu. Així, a la p. 24 diu: “una part dels mots que tradicionalment presentaven hiat (...) se solen pronunciar amb diftong, sobretot en la parla ràpida o en el llenguatge espontani (...) és general en mots com *gràcia, atenció*”; a la p. 25 comenta “en la parla ràpida i espontània sovint es formen diftongs (...) sobretot quan es tracta de mots llargs o de mots prefixats”, i a la p. 26 i 27 exposa que “són corrents, i fins i tot generals, les pronúncies amb diftong creixent” de la *i* i la *u* postconsonàntiques. També abona aquest criteri l'estudi *Contribució* (ítem 12): els enquestats admeten la pronúncia amb diftong dels mots *ciència* i *pèrdua*, així com el llibre *Col·loquial*, que el considera com a tret admissible núm. 9.
- (3) D'acord amb l'estudi *Contribució* (ítem 13) és contundent la pronúncia hiàtica del mot (*ell*) *adequa* que propugnen els enquestats: tant la pròpia com la considerada preferent. També en el cas de la pronúncia amb diftong de *traïdor* (sense un resultat tan contundent). També abona aquestes pronúncies el llibre *Col·loquial* (trets núm. 9 i 10).
- (4) La *Gramàtica* estableix aquest criteri (p. 26).
- (5) La *Gramàtica* considera (p. 26) que la monoftongació d'alguns mots amb diftong creixent és una tendència “col·loquial” dels parlars orientals, però que “cal” que es pronunciiïn amb diftong, i que és “espontània i no recomanable” l'addició de segments consonàntics antihàtics (p.24). La *Proposta* col·locava aquestes addicions com a “no recomanables” a l'apartat 1.1.2 de vocals àtones, però considerem més adequat que vagin en aquest capítol sobre el diftong. L'EAD considera que aquestes addicions són característiques del “llenguatge col·loquial”. D'acord amb aquest criteri, proposem incloure-les com a pronúncies admissibles.

1.2. Consonantisme

1.2.1. Consonants oclusives

És propi de l'àmbit general tant pronunciar les oclusives darrere nasal (*font, llamp, sang*) i *t* o *d* darrere *l* (*malalt, Eudald, molt*) –pronunciació predominant en els parlars valencians i baleàrics–, com no pronunciar aquests sons –fenomen característic de la resta dels parlars catalans (a).

(a) [*Tanmateix, en parlars que emmudeixen les oclusives finals, també és propi d'aquest àmbit general que les pronúnciïn en alguns mots i frases fixades, com en el cas de b de la preposició amb davant un mot començat per vocal; de la t de quant en l'expressió quant és; de la t de cent i de vint i de la c de cinc davant els mots homes, hores i anys; de la t de sant quan forma part d'un topònim o d'una diada que comencin per vocal, i de la t dels gerundis davant els pronoms hi, ho (fent-ho o anant-hi)*] (1).

També és pròpia de l'àmbit general tant la pronunciació oclusiva geminada de la consonant inicial dels grups *bl* i *gl*, en mots com ara *estable, establir, regla, arreglar* –predominant en els parlars orientals–, com la pronunciació contínua d'aquests sons –predominant en els parlars occidentals (b).

(b) [*En parlars orientals, geminen els grups bl i gl darrere vocal tònica i els seus derivats, com moble, moblar, llevat dels mots cultes iniciats per bibl-, sigl-, com bíblia, sigla. La geminació també és opcional en altres cultismes, com població, publicitat*] (2).

També són pròpies de l'àmbit general tant la distinció clara entre *b* i *v*, que es manté en determinats parlars valencians i orientals, com la confusió d'aquests sons en *b* (c).

(c) [*És propi també de l'àmbit general pronunciar, en registres molt formals, la x amb el so [ks] en mots començats per ex- i seguits de consonant, com explicació; la p del grup ps- inicial, com psiquiatria, PSUC, i també la –t final dels participis acabats en –olt, com mòlt, i d'alguns noms, com empelt, adult. Així i tot, també es consideren pròpies de l'àmbit general les pronúncies simplificades d'aquests mots (e[s]plicació, (ø)sicòleg, s'ha resol(ø), adul(ø)] (3).*

És propi també d'aquest àmbit general pronunciar sordes les oclusives en posició final de mot quan es troben davant pausa, davant vocal o davant consonant sorda (d).

(d) [*com ara club animat (pron. clup animat), fred insòlit (pron. fret insòlit), diàleg amè (pron. diàlek amè). S'han de pronunciar sordes, doncs, les oclusives finals dels punts cardinals que precedeixen un nom, com sud[t]-africà, nord[t]-americà, sud[t]oest*] (4).

Són admissibles –només, però, en registres informals– les pronúncies següents:
En l'àmbit general (e),

(e) 1) *No sensibilitzar les consonants oclusives finals dels mots i expressions esmentats: la b de amb, la c de cinc i la t de quant, cent, vint, sant i dels gerundis davant els pronoms hi, ho.*

2) *[Pronunciar sordes i simples la b i la g dels grups bl i gl en mots com estable o regla, pronunciats esta[pl]e, re[kl]la] (5).*

3) *[Pronunciar una –t adventícia final en mots com col·lègi[t] o prèmi[t](6).*

En l'àmbit restringit,

1. En parlars baleàrics,

1.1 *Reduir a as–, os– els grups inicials ads-, abs-, obs- seguits de consonant (ascripció per adscripció, astracte per abstracte, ostacle per obstacle) (f).*

(f) 1.2 *L'assimilació al lloc d'articulació de la consonant següent (contatte per contacte).*

1.3 *La pronúnciaió –dat per –tat, com sociedad per societat, caridat per caritat (7).*

2. En parlars valencians,

2.1 *Emmudir la –d– intervocàlica (caïra per cadira, vesprà per vesprada).*

2.2 *Emmudir la g davant u (aiua per aigua, uardar per guardar) (8).*

No són recomanables (f):

(g)1. *La pronúncia simplificada dels aplecs consonàntics, com pronunciar sustància, escritor o noroest (o nor-do-est) per substància, escriptor, nord[t]-oest.*

2. *La pronúncia castellana de les lletres v (ve baixa) i w (ve baixa doble), que cal pronunciar simplement “ve” en sigles, com VHS, WWW (ve-hac-essa, doble ve)] (9).*

Notes

- (1) La *Proposta* assenyala com a “no recomanable” la manca de sensibilització davant vocal de les consonants finals de *amb, quant, cent, vint, sant* a l'apartat 2.2 de “Consonants finals”. D'acord amb la descripció que en fa la *Gramàtica*, es pot esmentar la sensibilització d'aquestes oclusives finals dins d'aquest

capítol i considerar-la, en parlars orientals, una pronúncia pròpia de l'àmbit general. Els resultats de l'enquesta de l'estudi *Contribució* avalen aquesta pronúncia pròpia i assenyalen la manca de sensibilització com a admissible en un registre informal: als ítems 31 (*quant és*), 32 (*vint, cent, cinc* davant *anys, homes i hores*) i 33 (*Sant Esteve, Sant Andreu i Sant Hilari*). La *Gramàtica* (p. 42) diu que “convé evitar l'elisió” de les oclusives finals en aquests casos i l'EAD també en recomana la sensibilització.

- (2) És una addició d'acord amb els resultats de l'estudi *Contribució*: a l'ítem 15 es posen a la consideració dels enquestats les pronúncies geminades i contínues dels mots *poble, segle, públic, publicitat*. Només 6 de 10 lingüistes consideren que gemina la *b* de *publicitat*, però els altres grups es decanten per la pronúncia contínua. D'altra banda, la majoria de documents consultats en aquest estudi consideren una excepció a la geminació els mots amb les arrels *bibl-* i *sigl-*, com ara l'EAD i el DOP, que transcriuen *sigla* amb una *g*.
- (3) Sobre aquestes pronúncies, la *Gramàtica* (p. 21) només esmenta la *p* del grup *ps-* inicial (*psicòleg*) i considera que s'ha de pronunciar la *p* en registres formals. D'altra banda, l'EAD transcriu la pronúncia del participi “*mòlt*” amb la *-t* final, però no la de “*dissolt*”. En aquests dos casos, segons l'estudi *Contribució*, la pronúncia emmudida dels mots *pseudònim, psicòleg* (ítem 16) és la pròpia de la majoria dels enquestats i la majoria la consideren preferent; pel que fa a la pronúncia de la *t-* final d'alguns mots i participis, a l'ítem 17 (*adult, esvelt, empelt, mòlt, resolt*), els enquestats tenen la sensibilització com a pròpia i la consideren també preferent, com també la hi consideren la pronúncia [ks] del prefix *ex-* davant consonant, a l'ítem 18 (*explicació*). Tanmateix, considerem també pròpia la pronúncia habitual simplificada d'aquests grups i considerem la pronúncia complexa com adequada “en registres molt formals”.
- (4) D'acord amb la *proposta* (p. 20, apartat 2.2 de *consonants finals*), on afegim, seguint el *Manual*, la recomanació d'ensordir l'oclusiva final *-d* dels punts cardinals (*nord[t]-est*).
- (5) Segons l'estudi *Contribució* i també com proposa el llibre *Col·loquial* (tret núm.14), es considera admissible la manca de sensibilització en tots aquests casos, com també interpretem que ho considera la *Gramàtica* (p. 41) quan diu que “convé evitar l'elisió” d'aquestes oclusives finals. D'altra banda, l'estudi *Contribució* abona l'admissibilitat de la pronúncia simple i ensordida dels grups

bl, gl (comentat a la nota 2), que també proposa el llibre *Col·loquial* (tret núm.16).

- (6) Es tracta d'una pronúncia col·loquial genuïna que enriqueix l'admissibilitat, d'acord amb la proposta del llibre *Col·loquial* (tret núm. 7).
- (7) Considerem admissibles aquestes dues pronúncies, tot i que la *Gramàtica* (p. 37) només esmenta el tipus d'assimilacions *corru[tt]e* per *corrupte*, que considera “no recomanables en registres formals” i, per tant, “admissibles”. La *Proposta* les considera “no recomanables”, en contrast amb l'admissibilitat de les pronúncies reduïdes a *as-*, *os-*, per la qual cosa pensem que aquelles pronúncies poden seguir aquest mateix criteri.
- (8) Segons la *Gramàtica* (p. 39) “aquestes elisions no són recomanables”. Tot i que no hi afegeix “en registres formals”, proposem considerar-les admissibles ja que són pròpies de registres col·loquials, de manera semblant a les del punt anterior.
- (9) Criteris afegits pel *Manual*, seguint la tònica d'esmentar pronúncies interferides molt habituals com a “no recomanables”, sense barrejar-les amb pronúncies col·loquials genuïnes.

1.2.2. Consonants sibilants alveolars

(a) *[És propi de l'àmbit general pronunciar la s sorda o sonora d'acord amb les grafies fixades, que assenyalen generalment la pronúncia apropiada, excepte en mots compostos que tenen el primer element acabat en vocal i el segon començat per s, com entresol, que es pronuncia sorda malgrat que vagi entre vocals, i excepte també la s dels formants dins, fons, trans, com enfonsar, endinsar o transitar, que es pronuncia sonora malgrat que vagi rere consonant] (1)*

[En casos de fluctuació de la pronúncia sorda o sonora de les sibilants alveolars, es considera propi de l'àmbit general:

1. Tant la pronúncia sorda com sonora de la s intervocàlica de les sigles, d'acord amb l'ús general predominant (com ESO, Cesid o Incasol).

2. Tant la pronúncia sonora habitual de la s d'alguns compostos lexicalitzats, com dinosaure o cromosoma, com la pronúncia sorda regular d'aquests mots (com ictiosaure i psicosocial).

3. Pronunciar sonora la x dels prefixos ex–, inex– inicials davant vocal, com exercici, inexacte. En altres posicions, la x s'ha de pronunciar sorda, amb el so [ks], com lèxic o màxim] (2).

[També és propi de l'àmbit general pronunciar la s del demostratiu aquest, en parlars que l'emmudeixen, davant un mot començat per vocal, especialment tònica, com aquest oli, i davant els mots home i any. En altres casos, també és apropiat no pronunciar-la (aque[ø]t o aquest armari). Si és pronom, però, és sempre muda: "aque[ø]t canta bé"] (3).

És també propi de l'àmbit general pronunciar el grup tz del sufix –itz– (protagonitzar, organització), com a dz, o bé com a z, característica dels parlars valencians.

Són admissibles –només, però, en registres informals– les pronúncies següents:

En l'àmbit general, (b)

(b) 1. *[No sensibilitzar la s del demostratiu aquest davant un mot començat per vocal.*

2. Pronunciar dz en verbs acabats en –isar, com improvitzar per improvisar.

3. La pronúncia general i habitual sorda d'alguns cultismes amb s sonora, com gasa o nasal, i la pronúncia sonora d'altres mots amb s sorda, especialment amb els formants –press, –gress, –miss i –essa, com etcètera, pressió o alcaldessa]

(4).

En l'àmbit restringit,

1. Pronunciar amb *sc* o bé amb *xc* l'increment dels verbs de la tercera conjugació (*patisca, patixca*), característica dels parlars occidentals.

2. La pronunciació *ea* del sufix *-esa* en mots com *malesa, pobresa*, característica dels parlars valencians (c).

(c) 3. [Pronunciar palatitzada la sibilant alveolar en mots com *xixanta per seixanta, tretge per tretze; potxer, moltx, soldatx, cavallx, etc., per potser, molts, soldats, cavalls*.

4. L'africació, característica de parlars baleàrics, que es produeix per contacte entre la sibilant final de mot i la inicial del mot següent: *tretsenyores per tres senyores, dotxuts per dos xuts*] (5).

No són recomanables:

1. La pronunciació sorda de la sibilant sonora: *sero per zero, possar per posar, transsigir per transigir* (d).

(d) [ni l'ensordiment de l'enllaç entre la sibilant a fi de mot i la vocal del mot següent: *el(s) avis per el(z) avis, le(s) ales per le(z) ales*].

2. [La pronunciació sorda o palatal de la *x* dels prefixos *ex-* o *inex-* davant vocal, com dir *e[ks]ercici* o *e[dj]ercici* en lloc de *e[gz]ercici*.

3. La pronunciació sonora de la *x* que no pertany als prefixos inicials *ex-*, *inex-* davant vocal, com dir *lè[gz]ic* per *lè[ks]ic*.

4. La pronunciació castellana del nom genuí de les lletres *c[se]*, *z [zeta]*, *x[xeix]* (o bé *[ics]* en la pronúncia de les sigles) o l'alteració del so propi de la *x* en certs mots, com *marxisme*, que s'ha de pronunciar *mar[ks]isme*] (6).

Notes

- (1) D'acord amb el *Manual*, s'exposa com a pronúncia d'àmbit general la que s'ajusta a la grafia fixada i es detallen els casos excepcionals que no s'hi ajusten.
- (2) S'amplia la *Proposta* amb els criteris de pronunciació de la s intervocàlica de sigles i compostos i també dels prefixos *ex-*, *inex-* davant vocal. En el cas de la s intervocàlica de les sigles, l'estudi *Contribució* (ítem 11: *ISO*) recomana, d'acord amb els resultats, la pronúncia amb s sorda i amb o final, tal com també transcriu l'EAD, que considera "lícit no fer la sonorització" (el DDCOR, però, pronuncia ESO com [ezu]). En el cas dels compostos percebuts com a mots simples, com *dinosaure* i *cromosoma*, l'estudi (ítem 20) constata una divergència entre l'opinió favorable a la sonorització i altres fonts, com l'EAD, que admet les dues pronúncies, i el DDCOR, que pronuncia sordes les dues paraules. Davant d'aquesta fluctuació en la pronúncia, l'estudi es decanta per proposar la pronúncia sorda com a preferent.
- (3) Segons l'estudi *Contribució* (ítem 34: *aquest any, aquest home, aquest altre, aquest artista*), la gran majoria dels enquestats tenen com a pròpia i preferent la sensibilització de la s de *aquest*, excepte en el cas de *aquest artista* en què la diferència és més ajustada. La majoria considera admissible emmudir la s. Per això matisem que la sensibilització és molt recomanable davant *any, home* i davant vocal tònica ("*aquest oli*"), criteri que concorda totalment amb el de l'EAD.

També es proposa el canvi d'ubicació d'aquest criteri: del fascicle de Morfologia de la *Proposta* (p. 20) al fascicle de Fonètica.

- (4) Es poden considerar pronúncies habituals en llengua col·loquial d'àmbit general no sensibilitzar la s de "*aquest*", l'africació de la s de *improvisar* i *matisar* i ensordir o sonoritzar alguns cultismes, d'acord amb el llibre *Col·loquial* (tretos núm. 16 i 17) i amb l'EAD, que considera propi del col·loquial sonoritzar els formants *press, gress, miss*.

(5) Es manté el criteri de la *Proposta* d'admissibilitat en un àmbit restringit dels punts 1) i 2). La *Gramàtica* no en diu res sobre el punt 3, i del 4 considera (p. 42) que “no són recomanables en registres formals”; per tant, admissibles.

(6) Afegim a la *Proposta* que no és recomanable tampoc l'ensordiment de la s als enllaços ni tampoc les pronúncies no genuïnes, ensordides o palatitzades de la x.

1.2.3. *Consonants sibilants palatals*

Són pròpies de l'àmbit general tant la pronunciació fricativa –característica dels parlars orientals– com l'africada –característica dels parlars occidentals– de la sibilant palatal sorda en posició inicial de mot o postconsonàntica: *xic, xalet, planxar, arxiu*.

Són pròpies de l'àmbit general tant la pronunciació amb *i* –predominant en els parlars occidentals– com sense *i* –predominant en els parlars orientals– de la sibilant palatal sorda després de vocal: *feix, caixa, dibuixar*.

Són pròpies de l'àmbit general tant la pronunciació fricativa –predominant en els parlars orientals– com la pronunciació africada sonora –predominant en els parlars occidentals– del so sibilant palatal sonor: *judici, gerani, trajecte, pàgina* (a).

(a) *És propi de l'àmbit restringit del nord-occidental i del parlar del Camp de Tarragona la pronunciació fricativa del so sibilant palatal sonor en posició intervocàlica i de la i precedent, com ara la pronunciació roija del mot roja.*

També és propi de l'àmbit restringit baleàric la pronúncia africada d'alguns mots que la resta dels parlars orientals pronuncien fricativa, com ara passe[d]jar (1).

També és propi de l'àmbit general pronunciar el so inicial dels mots *jo* i *ja* com a consonant prepalatal fricativa sonora o bé com a *i* (b), (c), (d), (e), (f).

(b) *[En registres molt formals és recomanable la pronúncia prepalatal fricativa sonora] (2).*

(c) *[És propi de l'àmbit general, en parlars orientals, pronunciar els plurals dels noms i adjectius que tenen el singular acabat en –ig amb –s muda [-igs], com sondeigs, faigs, rebuigs o desigs, pronúncia molt formal en català central, o bé pronunciar-los amb el plural acabat en –os. En aquest cas, trobem una vacil·lació entre la pronúncia africada i la fricativa, que es resol adoptant la mateixa pronúncia que els derivats*

verbals o nominals del mot: sondejós i fajós, de la pronúncia fricativa de sondejar i fageda, però rebutjos i desitjos, de la pronúncia africada de rebutjar i desitjar] (3).

(d) *[Pel que fa a la consonant muda H, és propi de l'àmbit general pronunciar-la amb un so suau aspirat en pronúncies figurades i onomatopeies, com ha, ha, ha!, ehem, ehem! o ahà!, i en mots estrangers no adaptats, com Heidelberg o Hawaii. Si estan catalanitzats, aleshores la h és muda, com hoquei] (4).*

(e) *Són admissibles –només, però, en registres informals– les pronúncies següents:*

1. *[La pronúncia africada, en parlars orientals, de la sibilant palatal sorda en posició inicial de mot o postconsonàntica, com ara pronunciar (t)xicot, (t)xocolata].*

2. *[La pronúncia africada o fricativa dels plurals dels mots acabats en –ig, que no segueixen el criteri esmentat d'anar d'acord amb els derivats, com pronunciar sondetjos o desijos]. (5)*

3. *La pronúncia com a s de la sibilant palatal, característica d'alguns parlars valencians: caisa per caixa, peis per peix.*

4. *La pronúncia africada sorda, característica dels parlars apitxats, del so sibilant sonor: txent per gent, maretxar per marejar, viatxe per viatge.*

5. *La pronúncia de la j de les formes jecc–, ject– com a i semiconsonant en mots com projecte, injecció, freqüent en els parlars valencians (6).*

(f) *No és recomanable:*

1. *La confusió del so sibilant sonor de j, com la de joc, amb la xeix o la i, o l'ensordiment dels enllaços de la xeix final davant vocal inicial de mot, com peix i carn, pronunciat "peixicarn". 2. La pronúncia de l'aspirada castellana en lloc de la sibilant sonora tant en mots comuns, com en topònims estrangers i en sigles, com Rio de Janeiro, Los Angeles, JBC o KGB.*

3. *Les pronúncies que no es corresponen amb la grafia, com brújola per brúixola, Valldoreig per Valldoreix, o bé errònies, com pronunciar la x de Flix amb [ks] en lloc de xeix.*

4. La pronúncia de la h aspirada en mots catalanitzats, com handbol, hoquei, que és muda, i la pronúncia castellana de la lletra h, com a la sigla VHS (que s'ha de pronunciar ve-hac-essa) (7).

Notes

- (1) D'acord amb la *Gramàtica* (p. 30) s'amplia la proposta incloent-hi la pronúncia fricativa, acompanyada de *i*, al nord-occidental i al Camp de Tarragona (*roja*, pronunciat *rojja*), i la pronúncia africada de la palatal fricativa sonora entre vocals al baleàric (*passe(d)jar*).
- (2) Segons l'estudi *Contribució* (ítem 21: *jo, ja*), la pronúncia pròpia dels enquestats és dividida, però la gran majoria considera en primer lloc preferent la pronúncia *jo, ja*, i en segon lloc *io, ia*, d'acord amb el DDCOR, reSOLC, el *Manual* i el DOP. El *DPC i Coromines* prefereixen *io, ia* i la *Proposta* i l'EAD no en marquen la preferència.
- (3) D'acord amb el *Manual*, s'amplia la *Proposta* amb un criteri d'ús sobre la pronúncia fricativa (acabada en *-jos*) o l'africada (acabada en *-tjos*) segons quina sigui la pronúncia d'un derivat o de l'infinitiu verbal. L'EAD no esmenta el criteri, però considera col·loquial "passe[dj]os" i preferent "passejos". El fascicle de *Morfologia* en parla (p. 19), però no aclareix el criteri sobre els plurals fricatus o africats.
- (4) S'afegeix a la *Proposta* un criteri de pronunciació de la *h*, com a so aspirat en català en les onomatopeies i en mots estrangers no catalanitzats, d'acord amb les propostes del *Manual*, que coincideixen amb l'EAD.
- (5) D'acord amb l'EAD que considera col·loquial la pronúncia "passe[dj]os" (vegeu la nota 3), considerem admissibles aquestes pronúncies que no segueixen el criteri de derivació esmentat. D'altra banda, d'acord amb el llibre *Col·loquial* (tret núm. 18), es proposa que sigui admissible pronunciar africada la *xeix* inicial i postconsonàntica en parlars orientals en un registre col·loquial, d'acord també amb l'EAD.
- (6) Aquests casos de pronúncies col·loquials que la *Proposta* considera que no són recomanables, els considerem admissibles en registres col·loquials.

- (7) El criteri en aquest apartat ha estat deixar com a no recomanables les pronúncies no genuïnes, com són les confusions de sons per influència del castellà, utilitzar el nom castellà de les lletres en la pronúncia d'algunes sigles i d'alguns noms i les equivocacions degudes a una confusió entre so i grafia o per desconeixement de la pronúncia local d'un topònim.

1.2.4. **Consonants nasals**

En alguns mots acabats en –e àtona que restitueixen una –n– en els derivats, són pròpies de l'àmbit general tant les formes plurals amb –s (*homes, joves, reixes, ases*) com en –ns (*hòmens, jóvens, fréixens, àsens*) (a), (b).

(a) *característica dels parlars occidentals i de l'eivissenc i del parlar del Camp de Tarragona (1).*

(b) Són admissibles –només, però, en registres informals– les pronúncies següents:

En l'àmbit general,

1. *La simplificació dels grups mm i nn a una sola m o n, com a gamma, Anna, trienni [i la pronúncia amb n del grup mp, com a comptar].*
2. *La reducció a una sola m del grup tm, com setmana o Gemma (pronunciats semana, Gema) o a una sola n del grup nn d'alguns mots, com Anna o annex (pronunciats Ana, anex), i especialment el grup format pel prefix in–, com innocent (pronunciat inocent) (2).*

En l'àmbit restringit,

1. El plural en –s d'alguns mots acabats en vocal tònica, com *germàs* per *germans*, *cosís* per *cosins*, característic dels parlars rossellonesos (3) (c).

(c) 2. *[La pronúncia amb nasal palatal d'alguns mots com cuina, feina (pronunciats cunya, fenyà), característica del nord-occidental i del parlar del Camp de Tarragona (4).*

No és recomanable:

1.L'omissió del so nasal que forma part de grups cultes en mots com *constitució*, *institut*, *transparent*.

Notes

- (1) Com que la *Proposta* només assenyala “pronúncies no recomanables”, afegim les pronúncies amb *n* etimològica (*hòmens*) i sense *n* (*homes*) com a pròpies d'un àmbit general, d'acord amb la *proposta* al fascicle de *Morfologia* (p. 19) i d'acord també amb la *Gramàtica* (p. 41), que diu “les formes plurals amb *n* són acceptables en tots els registres” i n'assenyala els parlars que les fan servir.
- (2) D'acord amb la *Gramàtica* (p. 42), la fusió de dues consonants “no és recomanable en registres formals”. Per tant, és admissible, com també considera que ho ha de ser l'estudi *Contribució* (ítem 22: *comptabilitat*; ítem 23: *annex, bienni, Anna*), on la majoria creu que són preferents les pronúncies no elidides, però admissibles les simplificades, d'acord també amb el llibre *Col·loquial* (tret núm. 12).
- (3) La *Gramàtica* (p. 41) considera “no recomanables en registres formals” aquests plurals masculins del català septentrional i, per tant, admissibles, tal com assenyala la *proposta* al fascicle de *Morfologia* (p. 19).
- (4) D'acord amb el *Manual*, es pot considerar propi del col·loquial la pronúncia palatitzada de la *n* d'alguns mots, com *cunya* per *cuina*.

1.2.5. **Consonants laterals**

És propi de l'àmbit general pronunciar palatal o alveolar el so lateral geminat en mots com *espatlla*, *vetllar*, *motlle*. La primera pronunciació (*espall·lla*, *vell·llar*, *moll·lle*) és característica dels parlars nord-occidentals i centrals, mentre que la segona (*espal·la*, *vel·lar*, *mol·le*) és característica dels parlars valencians i baleàrics (a).

(a) *És propi també de l'àmbit general, en parlars orientals i nord-occidentals, la pronúncia velaritzada de la l a fi de mot, davant de consonant labial i velar, en un aplec consonàntic i entre vocals altres que la e (com sol, alba, colgar, pla, pala) (1).*

[És propi de l'àmbit general i en registres molt formals mantenir la pronúncia geminada l·l, com col·legi, i és propi també de registres formals pronunciar-la en mots patrimonials que preserven aquest so, com til·la, fal·lera, cel·la, al·lot, i també ho és pronunciar-la simple en la majoria dels mots que han perdut el so geminat, com col·legi (pron. "colegi") (2).

Són admissibles –només, però, en registres informals– les pronúncies següents:

1. Pronunciar una sola *ll* en mots com *ratlla*, *bitllet*, *butlletí*, característica dels parlars valencians i baleàrics (3).

2. Pronunciar com a *i* la *ll* de mots com *cella* (pron. *ceia*), *ull* (pron. *uí*), *palla* (pron. *paia*), característica de parlars orientals, singularment baleàrics (4).

3. L'emmudiment de la *l* en el mots *altre* (*altra*, *altres*), *nosaltres* i *vosaltres* (5) (b).

(b) 4. La pronunciació de la *l* sense ressonància velar, coincident amb la castellana: *meló*, *paleta*, *fil*.

5. La palatització de la *l*- inicial de mots cultes: *llògic* per *lògic*, *lliberalisme* per *liberalisme*, *lliterari* per *literari*.

6. La vocalització de *l* en casos com *aubercoc* o *ubercoc* per *albercoc*, *aubergínia* o *ubergínia* per *albergínia*, *auberg* per *alberg*, *aumoina* per *almoina* (6).

No és recomanable la pronunciació generalitzada de la *ll* com a *i*: *iàgrima* per *llàgrima*, *poiastre* per *pollastre*, *coi* per *coll*.

Notes

- (1) La *Gramàtica* (p. 29) assenyala la pronúncia de la *l* *velar* sense afegir cap criteri d'ús. L'afegim aquí d'acord amb el *Manual* i l'EAD, que la recomana.
- (2) La *Gramàtica* (p. 42) considera que les fusions “no són recomanables en els registres formals”, és a dir, admissibles, com proposa el llibre *Col·loquial* (tret núm. 12). Tanmateix, segons l'estudi *Contribució* (ítem 24: *col·legi, mil·lenni, cel·la, taral·lejar*), la pronúncia simple de *col·legi, mil·lenni* és la pròpia i també la considerada preferent de la gran majoria dels enquestats (en canvi, en els mots *cel·la, taral·lejar* preval la pronúncia geminada). Proposem, doncs, mantenir la pronúncia geminada en registres molt formals, però també considerar la pronúncia simple pròpia de registres formals i no només admissible, com proposa l'estudi *Contribució* i l'EAD. El DDCOR i el reSOLC només esmenten la pronúncia geminada.
- (3) La *Gramàtica* (p. 42) i el llibre *Col·loquial* (tret núm. 12) també la consideren admissible. ReSOLC també la transcriu com a admissible.
- (4) També admet el ieisme històric la *Gramàtica* (p. 29), l'estudi *Contribució* (ítem 25: *assolellat, vull, cella*) i el proposa el llibre *Col·loquial* (tret núm. 13). El reSOLC transcriu amb *ll* al baleàric formal i amb *i* a l'informal. Segons l'EAD, és col·loquial i sols admet excepcionalment “*vui*” per *vull* en registres formals.
- (5) La *Proposta* va d'acord també amb el llibre *Col·loquial* (tret núm. 11) i amb l'estudi *Contribució* (ítem 26: *altre, vosaltres*). El reSOLC transcriu la *l* en el registre formal i sense *l* en l'informal. L'EAD considera que és col·loquial.
- (6) Dels sis punts “no recomanables” de la *Proposta* només mantenim el primer (la pronúncia castellanitzada de la *ll*) i proposem tractar l'assimilació balear de la *r* del grup *rl* al capítol següent (*consonants vibrants*). Dels altres punts, la pronúncia simple de la *l* la considerem també pròpia de registres formals (nota 2) i la resta considerem que són admissibles, malgrat que la *Gramàtica* (p. 29) les considera “no recomanables”. Amb tot, en casos semblants els ha considerat admissibles: la palatització de la *l* inicial (que l'EAD considera que “està en retrocés”) i la vocalització amb *u* de la *l* del grup *al* inicial.

1.2.6. **Consonants vibrants**

Són propis de l'àmbit general tant la pronunciació de *-r* etimològica final de mot, característica de parlars valencians, com l'emmudiment d'aquesta en un bon nombre de casos, propi dels altres parlars catalans.

És propi de l'àmbit general pronunciar sense *r* la primera síl·laba del mot *arbre*.

També es propi de l'àmbit general pronunciar amb *r* o sense *r* la primera síl·laba de les formes d'infinitiu, futur i condicional (és a dir, les que tenen *r* en la desinència) del verb *prendre* i dels seus derivats i compostos, com *aprendre*, *comprendre*, *corprendre* (a), (b).

(a) *Tradicionalment, la -r a fi de mot agut es manté en parlars valencians, emmudeix en parlars baleàrics (llevat d'uns pocs mots) i presenta oscil·lacions a la resta dels parlars orientals i nord-occidentals.*

En els casos de fluctuació de la pronúncia en parlars que solen emmudir la -r final, es poden tenir en compte les indicacions següents:

- 1. Se sol pronunciar en mots cultes, estrangerismes, [manlleus i sigles], com lumbar, temor, emir, berber, làser, bíter o Seur, i també en noms propis, com Empar, Isidor.*
- 2. [En mots que tenen el singular acabat en -rs, com dors].*
- 3. [En el cas dels topònims, es pronuncia la r final dels topònims valencians, com Safor; en canvi, els topònims d'àrees orientals o nord-occidentals solen emmudir la r final, com Begur o Sóller, llevat d'alguns casos que es pronuncien amb r, d'acord amb la pronúncia local, com Amer].*
- 4. [En noms o adjectius acabats en -ar que presenten una forma idèntica d'infinitiu, emmudeix en la forma verbal, com "auxiliar algú", i es pronuncia en la forma nominal, com "auxiliar de farmàcia"].*
- 5. [En altres casos, tant és acceptable pronunciar la r com emmudir-la, com els mots llavors, popular, a pesar de] (1).*

(b) *[En el cas dels infinitius de la segona conjugació que acaben en -er àton seguit d'una forma pronominal feble, també és propi d'aquest àmbit emmudir-la, en registres*

formals, o pronunciar-la, en registres molt formals, com ara conèixe't o conèixer-te, convènçe-us o convèncer-vos)]. (2)

Són admissibles –només, però, en registres informals– les pronúncies següents:

En l'àmbit general,

1. La pronunciació sense *r* de la primera síl·laba de les formes d'infinitiu, futur i condicional (és a dir, les que tenen *r* en la desinència) del verb *perdre*, característica dels parlars valencians.
2. L'omissió de la *d* epentètica (*divenres* per *divendres*, *tenre* per *tendre*), característica dels parlars baleàrics i nord-orientals
3. La pronunciació *pel*, *pels* de les combinacions *per al*, *per als*: *han portat un llibre per al* (pron. *pel*) *pare* (c), (3).

En l'àmbit restringit,

(c) 4. L'omissió de la *-r* en infinitius seguits de pronom en parlars occidentals i del Camp de Tarragona, com *porta'l* per *portar-lo*, *portà-la* per *portar-la*, *anà-hi* per *anar-hi* (4).

5. L'addició d'una *-r* al final d'alguns mots, com ara dels infinitius de la segona conjugació (*tràurer* per *traure*, *crèurer* per *creure*) i de certs substantius (*còmpter* per *compte*, *càlzer* per *calze*), practicada en alguns parlars valencians.

6. La pronunciació balear *l·l* del grup *rl*: *pal·lar* per *parlar*, *pel·la* per *perla* (5).

No són recomanables:

1. L'omissió de la *r* en noms com *poblema* per *problema*, *pograma* per *programa*.
2. Les metàtesis de *r*: *fràbica* per *fàbrica*, *preda* per *pedra*.

Notes

- (1) Es completa la *Proposta* amb una descripció més detallada de la distribució dialectal de la pronúncia i emmudiment de la *-r* final, d'acord amb la *Gramàtica* (p. 41-42), que també assenyala una sèrie de casos d'oscil·lació en què la pronúncia oriental i nord-occidental més general sol mantenir la *r* final (núm. 1).

Les indicacions sobre la pronúncia més adequada en altres casos de fluctuació de la pronúncia de la *r* final (punts 2 a 5), es completa d'acord amb el *Manual* i amb l'estudi *Contribució*. En aquest estudi, a l'ítem 27, es posen a la consideració dels enquestats els mots *fluor*, *temor*, *poder* i *llavors*: és gairebé unànime la pronúncia pròpia de la *r* final d'aquests mots i una gran majoria consideren que també ha de ser la preferent. L'EAD també ho considera així en aquests casos, excepte el mot *llavors*, que diu que en aquest cas “no se sol pronunciar la *r*”. També abonen l'emudiment de la *r* de *llavors* tant el DDCOR com el reSOLC (tots dos, però, transcriuen muda la *r* del cultisme *fluor*).

- (2) La *proposta* considera, al fascicle de *Morfologia* (p. 23) que és una pronúncia admissible en l'àmbit general. Tanmateix, a l'estudi *Contribució* (ítem 28: *conèixe'ls*, *merèixe'l*) era unànime entre els enquestats la pronúncia emmudida de la *r* d'aquestes formes i la majoria les consideraven preferent i no sols admissible. Considerem, doncs, que la pronúncia més natural és l'emudida i l'altra s'adequa més en registres molt formals.

- (3) La *Gramàtica* (p. 29) també considera que aquestes pronúncies “són admissibles en els registres informals”. L'emudiment del grup *per al / per als* el trobem al fascicle de *Morfologia* (p. 17) de la *proposta*.

- (4) La *Gramàtica* (p. 42) afegeix la localització dialectal de l'elisió de la *r* final dels infinitius davant pronom i la considera “no recomanable” a seques. Proposem incloure-la dins les pronúncies col·loquials que convé evitar, juntament amb l'addició -en parlars valencians- de la *r* en alguns infinitius verbals i noms (al punt següent, que la *Gramàtica* no esmenta).

- (5) L'assimilació balear del grup *rl* en *l·l*, que la *Gramàtica* (p. 39) troba “no recomanable en registres formals”, l'hem traslladat del capítol 1.2.5 a aquest capítol.

1.3. Accentuació (1)

És pròpia de l'àmbit restringit l'accentuació de pronoms febles en posició enclítica (*dur-hó, acabar-ló*), característica dels parlars baleàrics.

També és pròpia de l'àmbit restringit l'accentuació com a plans de certs mots esdrúixols, com *música, pràctica*, característica del rossellonès.

En l'àmbit general, són admissibles –només, però, en registres informals– les pronúncies següents (a):

(a) La dislocació de l'accent en cultismes: *telègrama* per *telegrama*, *reptil* per *rèptil*, *atmòsfera* per *atmosfera*, *textil* per *tèxtil*; [*i en topònims i antropònims, com Pericles per Pèricles, Edíp per Èdip, Tíbet per Tibet, Èufrates per Eufrates*] (2).

No és recomanable:

1. El desplaçament de l'accent, degut a interferència castellana, en la conjugació de verbs amb l'infinitiu acabat en *-iar*: *estúdia* per *estudia*, *renúncies* per *renuncies*.

Notes

(1) Aquest capítol de l'accentuació es podria incloure dins les vocals tòniques.

(2) D'acord amb el *Manual*, l'EAD i el llibre *Col·loquial* (tret núm. 2) es proposa l'admissibilitat de l'accent divers habitual en alguns topònims, antropònims i cultismes, com *termostat* per *termòstat*, *Múnic* per *Munic*, *Arquímedes* per *Arquimedes*, entre altres.

En aquest sentit, l'EAD recull una sèrie de casos normatius de doble opció d'accentuació –la majoria manlleus adaptats–, com ara *imbècil* – *imbecil*, *saxofon* – *saxòfon*, *xòfer* – *xofer*, i situa en primer lloc el d'ús més general. Aquests casos també els esmenta el DDCOR i el reSOLC. En canvi, l'EAD esmenta el topònim *Munic* – *Múnic* (el normatiu en primer lloc i el d'ús més general en segon lloc) i, després assenyala la pronúncia col·loquial més usual d'alguns mots, en la línia de la majoria dels exemples que hem comentat abans, com ara les pronúncies “*xàssis*”, “*poliglota*” (invariable) o “*èlit*”. Situem, doncs, la dislocació de l'accent, que la *Proposta* assenyala com a no recomanable, a l'apartat de pronúncies admissibles en registres informals; en canvi, la pronúncia interferida de les formes de present dels verbs acabats en *-iar* continuen a l'apartat de “no recomanable”.

2. Fonètica sintàctica (1)

2.1. Vocals en contacte

És propi de l'àmbit general pronunciar en una sola síl·laba la vocal final de mot amb la vocal inicial del mot següent, tot fent-hi o bé sinalefa, en casos com *que ho sap, qui avisa, algú avisa, espera uns amics*, o bé elisió d'una de les vocals en contacte, en casos com *mitj(a) hora, una (e)sperança, ací (e)l portem, algú (e)m visita, agafa (e)l teu*. Com a mostra, la vocal elidida és una a o una e àtones. Si les vocals en contacte són iguals tendeixen a reduir-se a una de sola (*que es diu, un vi immillorable, un ferro oxidat, cara amable*) (a).

(a)[És propi d'aquest àmbit pronunciar amb sinalefa el pronom o article la davant i o u àtones i és admissible amb elisió: l(a) inflava, l(a) ultratja, (la) universitat, l(a) independència)] (2).

2.2. Consonants finals (3) [Suprimir]

2.3 Vocal de suport (4)

És admissible en l'àmbit general –només, però, en registres informals– l'ús de la vocal que apareix sovint en la pronunciació de pronoms febles, en casos com *ens e les porta per ens les porta, no us e la donaré per no us la donaré, porta'ns e la per porta'ns-la, ens e surt per ens surt*.

Notes

(1) Tot l'apartat 2 de "fonètica sintàctica" es podria suprimir i distribuir els continguts en capítols anteriors corresponents a les vocals i consonants.

(2) Aquests criteris de la *proposta* es podrien incloure a l'apartat 1.1.3 de "Diftongs", tal com fa la *Gramàtica* (p. 24). Pel que fa a la pronúncia amb sinalefa o amb elisió de *la*, el fascicle de *Morfologia* de la *proposta* considera que si fa de pronom davant una forma verbal tant és pròpia la sinalefa com l'elisió (p. 23), però només és admissible si fa d'article (p. 17). Aquí proposem que en tots dos casos la sinalefa sigui la pronúncia pròpia i l'elisió l'admissible.

(3) Els continguts d'aquest apartat sobre els criteris de pronunciació de les "consonants finals" es podrien incloure al capítol corresponent de les oclusives, alveolars i palatals.

(4) L'estudi *Contribució* (ítem 29: *ens e surt, a n'aquest*) confirma aquest criteri admissible de la vocal de suport i afegeix la "consonant de suport" *n* ("a n'aquest").

Epíleg

En primer lloc, observem que les propostes d'ampliació i modificació del document de *fonètica* de l'Institut sobrepassen de molt la proposta original. A més, la majoria d'aquestes procedeixen de l'esborrany de la gramàtica de l'Institut i són compartides per l'estudi *Contribució* i l'EAD.

Aquest fet ens du a dues reflexions: la primera és constatar la insuficiència de la *Proposta* com a model de referència per a un estàndard oral, tant pel fet que no dóna resposta a moltes pronúncies vacil·lants com perquè moltes de les pronúncies que considera "no recomanables" són genuïnes i molt habituals en llenguatge col·loquial i algunes fins i tot en situacions formals; la segona és demanar-nos si la "nova gramàtica" de l'Institut ha de ser, a més de descriptiva, també prescriptiva, tal com observem que s'hi decanta el redactat actual.

En aquest sentit, creiem que la nova gramàtica, a l'hora de descriure la diversitat de pronúncies segons els diferents parlars i les diverses situacions d'ús, hauria de determinar quina o quines pronúncies són les més adequades en registres formals en un tipus de comunicació general i, en cas que en fos més d'una, establir-ne l'ordre de preferència segons l'àmbit d'ús més o menys general. A més, caldria matisar que algunes pronúncies potser són només apropiades en registres especialitzats, com la "dicció poemàtica o emfàtica" que comentava Coromines (1971:99) arran de la pronúncia "dongs" o "donks" del mot *doncs*, i d'altres s'adiuen més en una situació col·loquial o familiar, com la pronúncia "dòs", tot deixant clar que són "variants de pronúncia pertanyents totes elles a la llengua viva i catalaníssima". Justament, aquest autor posa al mateix sac la pronúncia empordanesa de *jo* (palatal) i *ésser* (o *esser*) que la pronúncia d'un actor mallorquí del mot *col·locar* amb *l* geminada, de les quals comenta que "aquestes pronúncies no es poden exigir a ningú en cap to de llenguatge". També Fabra parlava d'afavorir una naturalitat en la pronúncia (Castellanos: 1990), com quan demanava rectificar la grafia d'un mot si la pronúncia es resistia a adaptar-s'hi (com la dièresi del mot *veïnat*, pronunciat amb diftong) o quan proposava una pronúncia anòmala respecte de la grafia (com fer una pronúncia sorda a *venç-ho*), casos que poden il·lustrar la nostra proposta d'admetre la pronúncia amb hiat de "*ell adequ-a*" i la del mot *novel·la* amb una sola *l*.

Com a conclusió, pensem que, en lloc fer una revisió de la *Proposta* de fonètica estàndard de l'Institut, potser fóra millor incloure l'ortoèpia dins el capítol corresponent de fonètica de la nova gramàtica.

Annex

Divergències entre el fascicle de fonètica de la Proposta d'estàndard oral de l'IEC (1990) i el capítol de fonètica de la Gramàtica provisional de l'IEC (en línia)

Algunes pronúncies que el fascicle de fonètica assenyala com a “no recomanables”, la *gramàtica* les qualifica de “no recomanables en registres formals”, que equival a “admissibles” segons el pròleg del fascicle de *Morfologia* de la *Proposta d'estàndard oral* (IEC 1992: 11).

(1) VOCALS TÒNIQUES: no hi trobem divergències amb la *gramàtica*. Tan sols hi trobem a faltar criteris sobre pronúncies pròpies, admissibles i no recomanables.

(2) VOCALS ÀTONES

<i>Fascicle de FONÈTICA (p. 14)</i>	<i>GRAMÀTICA provisional (pp 11-14)</i>
<p>“És admissible en l'àmbit general:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Pronunciar eu/ə u el pronom HO -Diferenciar entre masc. i fem. sufix -ISTA -Pronunciar com a a la vocal inicial de mots començats per <i>en-</i>, <i>em-</i>, <i>es-</i> (<i>encetar</i>)...” 	<ul style="list-style-type: none"> -No en fa esment -No en fa esment -“No recomanable en registres formals” (1)
<p>“És admissible en l'àmbit restringit:</p> <ul style="list-style-type: none"> -La supressió de la vocal neutra final en mots esdrúixols (<i>història</i>)(parlars baleàrics i sept.) -Les oscil·lacions en el timbre de la a final (<i>casà</i>) (al nord-oc.) -Pronunciar e tancada determinades es gràfiques (pEcar, hErbeta, mànEc...) 	<ul style="list-style-type: none"> -“No recomanable en reg. formals” (1) -No en fa esment. -“És pròpia de certs parlars baleàrics pronunciar e tancada...” (2)

(parlars baleàrics).	
<p>“No són recomanables les pronúncies:</p> <p>-Tancar la e en i (<i>giner</i>)</p> <p>-La caiguda de a/e per contacte amb r (<i>p'rò</i>)</p> <p>-Substituir u per o (<i>estOdiar</i>)</p> <p>-Pronunciar e tancada en lloc de vocal neutra la e final de mots cultes (<i>càncEr</i>)</p> <p>-Assimilacions i dissimilacions (<i>dlcidir, vEgilar</i>)</p> <p>-Supressió /addició de a- inicial (<i>gulla, anou</i>)</p>	<p>-“No recomanable en reg. formals”(3)</p> <p>-“No recomanable en reg. formals”(3)</p> <p>-“No recomanable reg. formals”(3)</p> <p>-“La pronúncia més apropiada és la reduïda” (en mots plenament integrats) (4)</p> <p>-No en fa esment</p> <p>-No en fa esment</p>
-Addició de sons adventicis (<i>dugues</i>)	-“No recomanable” (p 24) (5)

(1) Aquests dos punts que la *proposta* considera admissibles, la *gramàtica* els considera “no recomanables en registres formals” (per tant, també “admissibles”).

(2) La *gramàtica* considera aquesta pronúncia “*pròpia*” i, per tant, segons la terminologia de la *proposta d'estàndard oral*, és adequada en tots els registres, formals i informals.

(3) Aquestes pronúncies “no recomanables” segons la *proposta*, la *gramàtica* les considera admissibles des del moment que “no són recomanables en registres formals”.

(4) La *gramàtica* (pp 12 i 13) introdueix una sèrie d'excepcions morfològiques, contextuals i lèxiques a la reducció vocàlica, en la línia descrita per la

Gramàtica del català contemporani, que seria bo que incorporés la *proposta* per tal d'orientar la pronúncia estàndard en el cas de compostos, manlleus, sigles, cultismes, etc. recents i poc integrats a la llengua.

- (5) Aquest punt és tractat per la *gramàtica* a l'apartat del DIFTONG com a no recomanable, sense esmentar “en registres formals”. Per tant, no el considera admissible (?).

D'altra banda, la gramàtica afegeix com a “no recomanable en registres formals” (per tant, “admissibles”) dos punts que no esmenta el fascicle de fonètica: l'harmonia vocàlica valenciana (*porta* per *porta*) i l'assimilació baleàrica de *e* en *o* (aquest punt l'esmenta el fascicle de *Morfologia* a la p. 20 en el cas de les formes de possessiu *nostro, vostro*).

(3) CONSONANTS OCLUSIVES

<i>Fascicle de FONÈTICA (p. 16 i 21)</i>	<i>GRAMÀTICA provisional (p 21 i de 37-42)</i>
“No són recomanables l'omissió de la <i>-b</i> de <i>amb</i> ni de la <i>-t</i> final de certs mots en contacte amb la vocal inicial de mot (<i>amb ell, quant és...</i>)” .	“En tots aquests casos CONVÉ evitar l'elisió” de les oclusives finals (p. 41) (1).
“No és recomanable la supressió de la <i>p</i> del grup <i>ps</i> inicial: <i>psiquiatria, PSUC</i> ” (p.16, 1).	Els grups inicials (<i>pt, ps...</i>) “es pronuncien <u>normalment</u> elidint el primer segment”. “En registres formals, però, CONVÉ mantenir la pronúncia de les dues consonants en el cas de <i>ps (psicologia)</i> (p. 21) (2).
“No és recomanable la pronunciació de la <i>t</i> ortogràfica en mots com <i>setmana (...)</i> és recomanable pronunciar <i>semmana</i> ” (p.16, 4).	No esmenta la pronúncia amb <i>t</i> , però indica que no és recomanable en registres formals pronunciar una sola <i>m</i> (p. 42) (2).
“No són recomanables certes assimilacions (<i>contatte</i> per <i>contacte</i>)” (p. 16, 5).	“Les assimilacions no són recomanables en els registres formals” (p. 37) (2).

“No és recomanable pronunciar <i>-dat</i> per <i>-tat</i> (bal) (<i>societat</i> per <i>societat</i>)” (p. 16, 7).	-No en fa esment
“No és recomanable la <i>-t</i> adventícia final en certs mots (<i>col·lègit</i> per <i>col·legi</i>)” (p. 16, 2).	-No en fa esment

(1) Trobem aquest criteri de la *proposta* a l'apartat 2.2 de “consonants finals” (p. 21) com a “no recomanable”. La *gramàtica* la descriu dins les consonants oclusives i diu que “convé evitar l’elisió” d’aquestes oclusives finals (en registres formals?).

(2) Aquí sí que queda clar que és admissible la pronúncia sense la *p* inicial del grup *ps*, la pronúncia simple amb una sola *m* del grup *tm* i les assimilacions consonàntiques en general.

(4) CONSONANTS SIBILANTS ALVEOLARS

<i>Fascicle de FONÈTICA (p. 16 i 17)</i>	<i>GRAMÀTICA provisional (p 21 i de 37-42)</i>
“És propi de l’àmbit general pronunciar el grup <i>tz</i> del sufix <i>-itz</i> com a <i>dz</i> o bé com a <i>z</i> (valencià)” (p.16).	-No en fa esment.
“Es admissible en l’àmbit restringit pronunciar <i>sc</i> o bé amb <i>xc</i> l’increment dels verbs” (p.16).	-No en fa esment
“És admissible en registre informal la pronúncia <i>ea</i> del sufix <i>-esa</i> ” (p. 16).	-No en fa esment
“No és recomanable 1) “Pronunciar <i>dz</i> verbs <i>isar</i> (<i>matar</i>)”(p.16). 2) “Pronunciar sorda la <i>x</i> de <i>-ex</i> davant vocal (<i>exacte</i>) i sonor en altres casos (<i>lèxic</i>) (p.16). 3) “Diferents tipus de palatitzacions (<i>xixanta</i> , <i>cavallx</i> en lloc de <i>seixanta</i> ,	-No en fa esment -No en fa esment -No estableix criteri (p 37-38) (1).

cavalls”(p.17).	
-----------------	--

(1) La gramàtica no estableix un criteri explícit en aquest cas, però quan comenta les assimilacions de les oclusives (p.37: *sap cantar [kk]*), de les sibilants i de les vibrants (p.39: de *s* per *r*, com *israelita*, o de *r* per *l*, com *parlar*), considera que “no són recomanables en registres formals”

(5) CONSONANTS NASALS

<i>Fascicle de FONÈTICA (p. 17-18)</i>	<i>GRAMÀTICA provisional (p 42)</i>
<p>“No és recomanable</p> <p>1) “L’omissió del so nasal que forma part de grups cultes (<i>institut</i>)”.</p> <p>2) “La reducció a una sola <i>m</i> el grup <i>mm</i> (<i>setmana</i> pron. <i>semmana</i>, <i>Anna</i>) (p. 18)”</p>	<p>-No en fa esment</p> <p>Les fusions de <i>mm</i>, <i>tm</i>, <i>nn</i>, <i>l·l</i>, <i>tll</i> “no són recomanables en registres formals” (p.42) (1).</p>

(6) CONSONANTS LATERALS

<i>Fascicle de FONÈTICA (p. 17-18)</i>	<i>GRAMÀTICA provisional (p 42)</i>
--	-------------------------------------

<p>“No és recomanable</p> <p>2) “La pronunciació d’una sola <i>l</i> en mots com <i>col·legi ...</i>” (p.18,2).</p> <p>6) La pronunciació balear <i>l·l</i> del grup <i>rl</i> (<i>pal·lar</i> per <i>parlar</i>) (p. 18, 6).</p>	<p>Les fusions de <i>mm, tm, nn, l·l, tll</i> “no són recomanables en <i>reg. formals</i>” (1).</p> <p>“Aquestes assimilacions no recomanables en <i>registres formals</i>” (p. 39)(1).</p>
---	---

(1) Per tant, deduïm que són admissibles, segons la nova *gramàtica* les pronúncies simples força generals “Gema”, “semana”, “colegi”, “ralla” i també, al balearic, “pal·lar”.

Bibliografia citada

BASSOLS, M I SEGARRA, M (ed.) (2009): *El col·loquial dels mitjans de comunicació*, EUMO, Vic.

CASTELLANOS, JA (2001): *Contribució a un model d'ortologia del català central*, Documents de treball, 14, ICE de la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra (edició revisada, en format PDF, a la pàg. Web de l'ICE de la UAB a partir del juny 2011). Disponible en format PDF a la pàgina web de l'ICE de la UAB: www.uab.cat/ice.

CASTELLANOS, JA (2004): *Manual de pronunciació. Criteris i exercicis d'elocució*, EUMO, Vic.

CASTELLANOS, JA (1990): *L'ortoèpia segons Fabra*, dins *Els Marges*, 42, pp 83-91, Curial BCN.

COROMINES, J (1971): "Sobre l'elocució en el teatre i en la recitació", dins *Lleures i converses d'un filòleg*, Club Editor, Barcelona.

DCVB: Diccionari català-valencià-balear (1980): ed. Moll, Palma de Mallorca.

DDCOR: Diccionari de dubtes del català oral (2011: en línia).

DOP: Diccionari ortogràfic i de pronúncia (1990): Enciclopèdia Catalana.

DPC: Diccionari de pronunciació en català (2000): Edicions 62 (EAD: ÉsaDir. Portal de consultes de la Corporació Catalana de mitjans audiovisuals (en línia).

FABRA, P(1982 [1912]): *Gramàtica de la llengua catalana*. Edicions Aqua.

IEC: Institut d'Estudis Catalans (1990, 1992): *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I. Fonètica* (1990, revisió 1999). *II. Morfologia* (1992).

PALOMA, D, PUIGRÒS, MA, RICO, A, TORRENT, AM (2009): *Guia fonètica per a les televisions locals*, Servei de Publicacions de la UAB.

RAFEL, J (1982): *Diccionari essencial castellà-català, català-castellà*, ed. Diàfora, Barcelona.

reSOLC-mitjansCAT: diccionari multidialectal en fase d'elaboració (en línia 2010).

SOLÀ, J, LLORET, MR, MASCARÓ, J, PÉREZ SALDANYA, M (2002): *Gramàtica del català contemporani*, Ed. Empúries, Barcelona.

tv3: Televisió de Catalunya (1995): *El català a TV3*, Edicions 62, Barcelona.